

УДК 614.253(063)

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-4\(217\)-33-36](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-4(217)-33-36)

СОШЕНКО СВІТЛАНА МИХАЙЛІВНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри лінгводидактики та журналістики, Кременчуцький національний
університет імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна

Svitlana Soshenko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department
of Linguistics and Journalism, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University,
Kremenchuk, Ukraine

E-mail: svetlana.soshenko1973@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6718-7733>

ДНІПРОВСЬКИЙ АНДРІЙ СЕРГІЙОВИЧ,

здобувач вищої освіти,
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця, м. Київ, Україна

Andrii Dniprovskiy,

Student,
Bogomolets National Medical University,
Kyiv, Ukraine

E-mail: dneprovskaya401@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0006-4136-6422>

ЗДОРОВ'Я ЯК ПРІОРИТЕТНА ЦІННІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

А Розглядається вплив російсько-української війни на цінності та світоглядні орієнтири здобувачів вищої освіти. Аналіз результатів опитування в межах емпіричного дослідження показав, що порівняно з 2016 роком, цінність здоров'я для студентської молоді значно зросла. Здобувачі освіти усвідомлюють важливість його збереження, адже без здоров'я важко жити повноцінним життям. Результати опитування здобувачів вищої освіти щодо забезпечення якості освіти в аспекті збереження здоров'я виявили, чого очікує молодь від університету. Найзатребуванішими виявилися налагодження роботи університетської психологічної служби з метою забезпечення вчасної психологічної допомоги і проведення інформаційно-просвітницьких і практичних заходів із проблем збереження здоров'я (зокрема, тренінгів і терапевтичних занять). Результати опитування показали, що психологічну підтримку в сучасних реаліях здобувачі освіти вважають найактуальнішим заходом збереження здоров'я. Друге місце за пріоритетністю посіли інформаційно-просвітницькі та практичні заходи з проблем збереження здоров'я. Серед здобувачів освіти спостерігається попит на отримання додаткових знань і вмінь, які б допомогли у кризових ситуаціях. Зазначено, що ці заходи сприяють формуванню додаткових компетентностей і полегшують процес соціалізації молоді.

Ключові слова: цінності; здоров'я; здоров'язбережувальна компетентність; здоровий спосіб життя; вища освіта; російсько-українська війна; якість освіти

HEALTH AS A PRIORITY VALUE FOR HIGHER EDUCATION STUDENTS IN WAR CONDITIONS

С This article examines the impact of the Russian-Ukrainian war on higher education students' values and worldview. Formation of students' values and worldview orientations is one of the most important tasks of higher education. This is especially important in the context of the Russian-Ukrainian war, which has been ongoing for three years. Health is a universal value because it is the basis of human life. The study of changes in the attitudes of higher education students toward health under the influence of the war, which led to significant negative losses in terms of health and forced them to reconsider their attitudes toward health, is among the urgent tasks of modern pedagogical science. The analysis of the survey results within the empirical study revealed that compared with 2016, the value of health for students has increased significantly. Students realize the importance of maintaining it because it is difficult to live a full life without health. The results of a survey of higher education students on ensuring the quality of education in terms of health revealed what young people expect from university education. The most popular were the establishment of a university psychological service to provide timely psychological assistance and conduct awareness-raising and practical activities on health issues (including trainings and therapy sessions). The survey results revealed that psychological support is considered by students the most relevant health care measure in modern realities. In terms of priority, informational, educational and practical measures on health issues. There is a demand among students for additional knowledge and skills that can help during crises. These measures contribute to the formation of additional competencies and facilitate the socialization of young people.

Keywords: values; health; health care competence; healthy lifestyle; higher education; Russian-Ukrainian war; quality of education

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями.

Формування цінностей і світоглядних орієнтирів у здобувачів освіти належить до найважливіших завдань вищої освіти. Особливої актуальності це набуває в умовах російсько-української війни, яка триває вже третій рік. Здоров'я належить до загальнолюдських цінностей, адже воно є базою, яка забезпечує життя людини. Дослідження змін, які відбулися у ставленні здобувачів вищої освіти до здоров'я під впливом війни, яка призвела до значних негативних втрат в аспекті здоров'я і змусила переглянути ставлення до нього, входить до кола актуальних завдань сучасної педагогічної науки.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Здоров'я в системі цінностей знаходиться у центрі уваги українських учених. Завдяки значущості феномена він є об'єктом вивчення різних наукових галузей. С. Путров, розглядаючи аксіологічні виміри здоров'я у філософській парадигмі, наголошує на тому, що саме «разом зі ставленням людини до здоров'я вибудовується система її ціннісних орієнтацій, переваг, цілей, без яких людське існування позбавляється сенсу» [8, с. 120]. Учений зазначає, що «до змісту поняття «здоров'я» як цінності належить безліч субцінностей, що мають важливе значення для людини» [там само].

Н. Рингач і Л. Власик розглядають цінність здоров'я з точки зору соціології та демографії. Дослідниці зауважують, що «ціннісно-соціальна модель здоров'я позиціонує здоров'я як цінність та передумову повноцінних життя, праці і соціальної реалізації, задоволення матеріальних і духовних потреб, а також здійснення економічної, політичної, наукової, культурної діяльності та виконання життєвих планів» [9, с. 75].

Педагогічна наука розглядає здоров'я як основний складник у системі життєвих цінностей студентської молоді [3]. О. Любовець наголошує на ролі вищої освіти в трансляції цінностей, які трансформуються в конкретні ціннісні уявлення і орієнтації [7, с. 39]. Освіта у закладах вищої освіти, на думку вченої, «виводить студента на новий рівень, вводить до світу культури, у процесі навчання йому передаються знання про цінності, у нього формуються вміння і навички, а виховання формує його ціннісні ставлення до світу» [там само, с. 39]. А. Єрмоленко та Є. Єрмоленко пропонують розглядати систему ціннісних орієнтацій особистості «як підсистему ширшої системи – «життєвого світу людини», що має, у свою чергу, складний і багаторівневий характер» [4, с. 110].

О. Дубовой, В. Саєнко зосереджуються на культурі здоров'я молоді як умови ефективного розвитку держави [2]. Учені визначають культуру здоров'я здобувача освіти «як інтеграційне формування особистості, що включає спрямованість активності на створення безпечних для власного здоров'я і здоров'я оточуючих людей умов життєдіяльності, на ретрансляцію цінностей здоров'я, здорового способу життя і способів збереження, зміцнення і формування здоров'я, валеологічну освіту, ціннісне відношення до здоров'я, володіння методами

самоконтролю фізичного, соціального і духовного стану, здоров'язбережувальними засобами виконання професійної діяльності» [там само, с. 19].

Із цією думкою солідаризується Р. Гах, який вважає, що виховання культури здоров'я є важливим результатом навчання. Дослідник акцентує на тому, що «головним завданням вищої школи повинно стати формування знань, цінностей, практичних умінь, що забезпечують ефективно управління життєвими силами організму при максимальній реалізації соматичних і фізіологічних можливостей» [1, с. 14].

У зв'язку із цим закладам вищої освіти необхідно формувати освітнє середовище, яке буде забезпечувати формування усвідомлення першочергового значення здоров'я, а також системи поглядів і моделей поведінки, спрямованих на його збереження, адже, як зазначає С. Захарін, «середовище, в якому живе і розвивається здобувач освіти, має великий вплив на мотивацію та результати навчання» [6, с. 525].

Особливу актуальність в аспекті нашого дослідження мають наукові розвідки, присвячені змінам у вищій освіті, що відбулися внаслідок війни, зокрема, праці Г. Жили [5], О. Щотки та В. Маслова [11].

Мета статті полягає у розгляді змін, що відбулися у ставленні здобувачів вищої освіти до здоров'я як пріоритетної цінності в умовах повномасштабної війни.

Викладення основного матеріалу. Дослідження цінностей української молоді, що проводилося у 2016 р. на замовлення Міністерства молоді і спорту України, засвідчило, що здоров'я належить до пріоритетних цінностей. Згідно з результатами соціологічного дослідження «для більшості молоді сьогодні насамперед є найважливішим здоров'я (55,8%), матеріальний добробут (53,8%), досягнення поставленої мети (44,3%). У другу чергу, молодь найважливішим вважає для себе мир і спокій на українській землі (39,9%), досягнення соціального статусу/кар'єри (37,9%), наявність хороших і вірних друзів (35,2%), народження та виховання дітей (34,3%), пошук коханої людини та створення сім'ї (32,3%). У третю чергу – отримання задоволень від життя (28,2%), пошук роботи за фахом (20,4%) та будь-якої роботи (19,3%), власне самовдосконалення (20%)» [10, с. 7].

Із метою перевірки змін у ціннісній системі студентської молоді, що відбулися внаслідок повномасштабної війни, у 2024 р. на базі Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського було проведено опитування, у якому брали участь 614 здобувачів вищої освіти. Опитуваним пропонувалося визначити пріоритетність цінностей, а потім відповісти на запитання опитувальника, який стосувався забезпечення якості вищої освіти в аспекті збереження здоров'я.

Результати дослідження. Згідно з результатами емпіричного дослідження, здоров'я (своє і близьких) визначили якнайпріоритетнішу цінність 61,8% опитуваних, що суттєво більше, ніж дані загальноукраїнського соціологічного дослідження [там само], що склали

55,8%. На першому місці опинилася позиція «мир та спокій на українській землі» (95,7%). Інші позиції не перебільшували 40%.

Абсолютна цінність миру для молоді, яка живе і навчається в умовах воєнного стану, є цілком зрозумілою. У свою чергу, зростання цінності здоров'я, на нашу думку, теж відбувається під впливом негативних наслідків війни. Смерть, травмування, втрата здоров'я, інформаційні атаки, руйнування інфраструктури, погіршення стану навколишнього середовища змушують молодь замислитися над цінністю життя, усвідомити,

як важливо зберігати фізичне і ментальне здоров'я під час війни.

Питання опитувальника щодо забезпечення якості вищої освіти в аспекті збереження здоров'я були спрямовані на те, щоб визначити, як саме має заклад вищої освіти має сприяти формуванню культури здоров'я.

Респондентам пропонувалося визначити пріоритетність заходів, а потім, за бажанням, додати власні пропозиції. Результати опитування здобувачів освіти щодо забезпечення якості вищої освіти в аспекті збереження здоров'я подано у табл. 1:

Таблиця 1

Результати опитування щодо забезпечення якості вищої освіти в аспекті збереження здоров'я, %

Пріоритет	Захід	Учасники
1	Налагодження роботи університетської психологічної служби, забезпечення вчасної психологічної допомоги	64,8
2	Проведення інформаційно-просвітницьких і практичних заходів із проблем збереження здоров'я (зокрема, тренінгів і терапевтичних занять)	51,2
3	Розвиток спортивної інфраструктури університету, урізноманітнення спортивних секцій, забезпечення безперешкодного доступу до неї всіх здобувачів освіти	48,4
4	Розвиток медичної інфраструктури університету, безперешкодний доступ здобувачів освіти до медичних послуг	42,5
5	Розвиток системи харчування, забезпечення доступу здобувачів освіти до здорового і збалансованого харчування	31,2
6	Уведення в усі ОП, що реалізуються в університеті, ОК «Основи здорового способу життя»	28,3
7	Проведення виховних годин зі здоров'язбережувальної тематики	21,1

Результати опитування показали, що психологічна підтримка у сучасних реаліях вважається здобувачами освіти найактуальнішим заходом збереження здоров'я. Тривога за рідних, яка знаходиться на фронті, обстріли і повітряні тривоги, блекаути тощо занурюють здобувачів освіти у стресовий стан, посилюють тривожність і депресивні настрої.

Друге місце за пріоритетністю посіли інформаційно-просвітницькі та практичні заходи з проблем збереження здоров'я. Серед здобувачів освіти спостерігається попит на отримання додаткових знань і вмінь, які б допомогли у кризових ситуаціях. Проведення лекцій і тренінгів, арт-терапевтичних занять є затребуваними серед молоді. Варто зазначити також, що ці заходи сприяють формуванню додаткових компетентностей і полегшують процес соціалізації.

Спорт і медицина опинилися на третій і четвертій позиціях відповідно. Те, що вони поступилися психологічним послугам, говорить про усвідомлення молоддю взаємозв'язку між ментальним і фізичним здоров'ям, розумінням того, що без врівноваженого спокійного психічного стану людина не може вважати себе здоровою.

На п'ятому місці знаходиться харчування. Така позиція може бути пояснена тим, що здорове харчування можна забезпечити поза межами університету.

Уведення до освітніх програм, що реалізуються в університеті, освітнього компонента «Основи здорового способу життя» вважається не досить важливим, так саме, як і проведення виховних годин зі здоров'язбережувальної тематики.

Серед пропозицій, поданих здобувачами освіти самостійно, є:

- запровадження конкурсу «Я за ЗСЖ»;
- облаштування спеціальних зон для релаксації;
- організація марафонів і велопробігів;
- організація виїздів на природу і екскурсій;
- створення спеціального коворкінгу.

Висновки. Війна суттєво вплинула не лише на емоційний стан і настрої, а й на світоглядні орієнтири молоді. Вона змусила переглянути цінності, визначити нові пріоритети. Опитування показало, що порівняно з 2016 роком, цінність здоров'я для студентської молоді значно зросла. Здобувачі освіти усвідомлюють важливість його збереження, адже без здоров'я важко жити повноцінним життям.

Результати опитування здобувачів вищої освіти щодо забезпечення якості освіти в аспекті збереження здоров'я наочно показали, чого очікує молодь від університету. Найзатребуванішими виявилися налагодження роботи університетської психологічної служби з метою забезпечення вчасної психологічної допомоги і проведення інформаційно-просвітницьких і практичних

заходів із проблем збереження здоров'я (зокрема, тренінгів і терапевтичних занять).

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в аналізі зворотного зв'язку від здобувачів освіти після реалізації програми підтримки здоров'я, створеної за результатами опитування.

Список використаних джерел

1. Гах Р. Виховання культури здоров'я студентів першого та другого років навчання. *Молода спортивна наука*. 2014. Т. 4. С. 12–15.
2. Дубовой О. В., Саенко В. Г. Збереження здоров'я студентської молоді – запорука ефективного розвитку держави. *Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2013: Materialy IX Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji*. Przemysl : Nauka i studia, 2013. S. 17–22.
3. Єжова О. Здоров'я у системі життєвих цінностей студентів. *Рідна школа*. 2020. № 1. С. 16–20.
4. Єрмоленко А. О., Єрмоленко І. В. Проблема цінностей та ціннісних орієнтацій особистості в сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2017. № 9 (49). С. 109–113.
5. Жила Г. Вища освіта в умовах війни: виклики, проблеми, перспективи для студентів та науковців. *Молодь і ринок*. 2023. № 2 (210). С. 141–145.
6. Захарін С. В. Освіта під час воєнного стану: виклики та сучасний стан. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 6 (12). С. 521–530. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6\(12\)-521-530](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6(12)-521-530)
7. Любовець О. Вища освіта як чинник формування ціннісних орієнтацій української молоді. *Освітологія*. 2021. № 10. С. 37–44. DOI: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2021.104>
8. Путров С. Ю. Цінність здоров'я особистості як об'єкт філософського пізнання. *Нова парадигма*. 2012. Вип. 112. С. 116–122.
9. Рингач Н. О., Власик Л. Й. Цінність здоров'я в Україні: від декларації до реалізації. *Демографія та соціальна економіка*. 2021. Т. 2 (44). С. 74–91. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2021.02.074>
10. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді. Київ: Міністерство молоді та спорту, 2016. 90 с.
11. Щотка О. П., Маслов В. І. Організаційні стратегії підтримки психологічного благополуччя здобувачів та персоналу закладів освіти в умовах війни в Україні. *Психологічні особливості переживання ситуації невизначеності: збірник матеріалів XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 березня 2023 р., м. Ніжин) / за ред. М. В. Папучі. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. С. 157–159.*

References

1. Gakh, R. (2014). Vykhovannia kultury zdorovia studentiv pershoho ta druhoho rokiv navchannia [Nurturing of culture of health of students-ekonomists, students of first and second year of study young sport science of Ukraine]. *Moloda sportyvnna nauka [Young sports science]*, 4, 12-15 [in Ukrainian].
2. Dubovoi, O. V., & Saienko, V. H. (2013). Zberezhennia zdorovia studentskoi molodi – zaporuka efektyvnoho rozvytku derzhavy [Preserving the health of students is the key to effective development of the state]. In *Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2013: materialy IX Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji* (pp. 17-22). Przemysl: Nauka i studia [in Ukrainian].
3. Yezhova, O. (2020). Zdorovia u systemi zhyttievykh tsinnostei studentiv [Health in the life values system of students]. *Ridna shkola [Native school]*, 1, 16-20 [in Ukrainian].
4. Yermolenko, A. O., & Yermolenko, I. V. (2017). Problema tsinnostei ta tsinnisnykh orientatsii osobystosti v suchasnykh umovakh [The problem of values and value orientations of the individual in modern conditions]. *Molodyi vchenyi [Young scientist]*, 9 (49), 109-113 [in Ukrainian].
5. Zhyla, G. (2023). Vyshcha osvita v umovakh viiny: vyklyky, problemy, perspektyvy dlia studentiv ta naukovtsiv [Higher education in the conditions of war: challenges, problems, prospects for students and scientists]. *Molod i rynek [Youth & market]*, 2 (210), 141-145 [in Ukrainian].
6. Zakharin, S. V. (2023). Osvita pid chas voiennoho stanu: vyklyky ta suchasnyi stan [Education during material status: challenges and current state]. *Aktualni pytannia u suchasni nauki [Current issues in modern science]*, 6 (12), 521-530. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6\(12\)-521-530](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6(12)-521-530) [in Ukrainian].
7. Lyubovets, O. (2021). Vyshcha osvita yak chynnyk formuvannia tsinnisnykh orientatsii ukrainskoi molodi [Higher education as a factor in the development of value orientations of Ukrainian youth]. *Osvitoholohiya [Educational science]*, 10, 37-44. DOI: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2021.104> [in Ukrainian].
8. Putrov, S. (2012). Tsinnist zdorovia osobystosti yak obiekt filosofsokoho piznannia [Value a person's health as an object of philosophical knowledge]. *Nova paradyhma [New paradigm]*, 112, 116-122 [in Ukrainian].
9. Ryngach, N. O., & Vlasysk, L. Y. (2021). Tsinnist zdorovia v Ukraini: vid deklaratsii do realizatsii [The value of health in Ukraine: from declaration to implementation]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika [Demography and social economy]*, 2 (44), 74-91. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2021.02.074> [in Ukrainian].
10. *Tsinnosti ukraiynskoyi molodi. Rezultati reprezentativnogo sociologichnogo doslidzhennia stanovisha molodi [Values of Ukrainian youth. Results of a representative sociological survey of the situation of young people]*. (2016). Kyiv: Ministry of Youth and Sports [in Ukrainian].
11. Shchotka, O. P., & Maslov, V. I. (2023). Orhanizatsiini stratehii pidtrymky psykholohichnogo blahopoluchchia zdobuvachiv ta personalu zakladiv osvity v umovakh viiny v Ukraini [Organisational strategies to support the psychological well-being of students and staff of educational institutions in the context of war in Ukraine]. In M. V. Papucha (Ed.), *Psykholohichni osoblyvosti perezhyvannia sytuatsii nevyznachenosti [Psychological features of experiencing a situation of uncertainty]: zbirnyk materialiv XIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 157-159). Nizhyn: NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 28.06.2024